

ÇOCUK EVİNDE KALAN ÇOCUKLARIN KARŞILAŞTIKLARI SORUNLARIN VE BEKLENTİLERİNİN İNCELENMESİ

Fatih AYDOĞDU¹

Özet

Araştırmada çocuk evinde kalan çocukların karşılaştıkları sorunların ve beklentilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla Erzincan ilindeki çocuk evlerinde kalan 10-18 yaş grubunda bulunan 15 çocuk araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Katılımcıların verdikleri cevaplar betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda çocuklar karşılaştıkları sorunları; akranlarla anlaşmazlıkların/tartışmaların yaşanması, katı kuralların olması, derslere yardımcı olan öğretmenlerin yetersiz olması ve bakıcı annelerin taraf tutması şeklinde belirtirken, beklentilerini; daha sıcak bir ev ortamının oluşturulması, teknolojik ürünlerin verilmesi, sportif ve sanatsal faaliyetlere yer verilmesi, mesleki kursların çeşitlilik ve kalite bakımından artırılması ve evin fiziki koşullarının iyileştirilmesi şeklinde ifade etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, çocuk evi, korunmaya muhtaç çocuklar, sorun, beklenti

Analysis of Problems and Expectations of Children Living in Children's Home

Abstract

The research aims to determine the problems and expectations of the children living at the children's home. For this purpose, 15 children were included in the study who are in the age group of 10-18 and living in the children's homes in Erzincan. As a data collection tool is used semi-structured interview form developed by researcher.

¹ Erzincan Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Erzincan, Türkiye, faydogdu1985@gmail.com

Participants' responses were analyzed through the descriptive analysis method. As a result of the research, children stated the problems they faced as follows; conflicts / debates with peers, the existence of strict rules, the inefficacy of teachers helping the classes, and the caregivers' taking side, on the other hand the children stated their expectations as follows; organizing a warmer home environment, supplying technological products, the inclusion of sporting and artistic activities, the enhancement of vocational courses in terms of diversity and quality, and the improvement of the physical conditions of the house.

Key Words: Child, childhouse, children in need of protection, problem, expectation

Giriş

Bir çocuk için en iyi ve ilk öğretmeni olan ebeveynler, çocuğun gelişimi ve eğitiminde en önemli rolü oynamaktadır.⁸ Ancak ne yazık ki her çocuk ebeveyne sahip olma ya da ebeveynle birlikte yaşama açısından aynı şansa sahip olmayabilir. Çocuğun anne babasının olmaması, belli olmaması veya çocuğu terk etmeleri, anne babası tarafından ihmal edilip fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız ve başıboşluğa sürüklenmesi durumunda korunmaya muhtaç çocuk kapsamında değerlendirilmektedir.¹²

Çocuğa korunma kararı alındıktan sonra her ilin sahip olduğu kurum türleri, çocuğun korunmaya alınma nedeni, çocuğun özel gereksinim durumu, yaşı gibi özellikleri dikkate alınarak en uygun olan bakım hizmetinden yararlandırılmaktadır. Korunma altına alınan çocuklara sağlanan bakım yöntemleri öz ailesi yanına yerleştirme, koruyucu aile, evlat edindirme ve kurum bakımı olarak sıralanmaktadır. Kurum bakımında çocuk, çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, sevgi evi ve çocuk evi gibi bakım yöntemleri ile desteklenmektedir. Bu bakım yöntemlerinden biri olan çocuk evleri, çocukların kendilerini güvende hissetmelerini sağlar ve kaybolma risklerini azaltır.² Bu bakım hizmetinde çocuklar kendi potansiyellerini geliştirir ve tehlikelerden korunur.

Fiziki yapısı itibariyle ev ortamına benzeyen bakım yöntemi olan çocuk evleri, her ilin sosyo-kültürel ve fiziksel yapısı, çocuk

yetiştirmeye uygun bölgelerinde, tercihen il merkezinde, okullara ve hastanelere yakın apartman dairesi veya müstakil evlerde 0-18 yaş grubunda beş-sekiz çocuğun yaşadığı bir bakım modelidir.³ Bu bakım yöntemi, diğer kurum bakım yöntemlerine daha çok tercih edilmektedir (2016 yılında çocuk evi sayısı: 1092, bakılan çocuk sayısı:5626). Çocuk evlerinde az sayıda çocuk bir arada kaldığından toplu yaşamın getirdiği olumsuzluklardan arınarak yetişebilecekleri ortam olmasına rağmen⁸ aile üyeleriyle birlikte yaşamama, kardeş olma durumu dışında çocukların birbirleriyle ve bakıcı annelerle aralarında kan bağıının olmaması, bakım elemanlarının kadınlardan oluşmasından dolayı baba rolüne geçen bir modelin bulunmaması, komşuluk ilişkilerine yönelik uygulamaların yetersiz olması ve akrabalık ilişkilerinin olmaması⁶ çocuk evlerinde yaşamı olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Yeni bir hizmet modeli olan çocuk evlerinde, çocukların ne gibi sorunlar yaşadığının ve beklentilerinin belirlenmesi, günümüzde çokça tercih edilen bu bakım yöntemi ile ilgili uygulamaların daha iyi bir hale gelmesini ve çocukların kendilerini daha barışık, güvende hissetmelerine ve geleceğe yönelik kaygılarının azalmasına katkı sağlayabilecektir. ***Bu nedenle araştırmada çocuk evinde kalan çocukların karşılaştıkları sorunların ve beklentilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.***

Gereç ve Yöntemler

Bu bölümde araştırmanın amacı, türü, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama yöntemi ve veri analizi gibi başlıklara yer verilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Araştırma, çocuk evinde kalan çocukların karşılaştıkları sorunların ve beklentilerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın Türü

Araştırmada nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme, doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konduğu bir araştırma yöntemidir.¹¹ Bu araştırmada çocuk evinde kalan çocuklarla görüşme yapılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmaya 2016 yılında Erzincan ilindeki çocuk evlerinde kalan 10-18 yaş grubunda 15 çocuk dahil edilmiştir. Araştırmada örneklem seçimine gidilmemiş, belirtilen yaş aralığında bulunan tüm çocuklar araştırmaya katılmıştır.

Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada veriler araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Araştırmada kurumdan yazılı katılımcılardan sözlü olarak izin alınmış ve gönüllülük esasına göre görüşmeler yapılmıştır. Görüşme formunda yer alan sorular araştırmanın iki alt problemine ilişkin bilgileri elde etmek amacıyla hazırlanmıştır:

1. Çocuk evinde ne gibi sorunlarla karşılaşıyorsunuz?
2. Çocuk evindeki yaşamınızla ilgili ne gibi beklentileriniz vardır?

Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen veriler betimsel analiz tekniğiyle analiz edilmiştir. Araştırmanın güvenilirlik ve geçerliği için katılımcıların görüşlerinden alıntılar yapılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde elde edilen veriler betimsel analiz tekniğiyle analiz edilmiş ve her iki soruya ait elde edilen temalar başlıklar halinde verilmiştir.

Çocuk Evinde Kalan Çocukların Yaşadıkları Sorunlar

Çocuklara çocuk evinde karşılaştıkları sorunların neler olduğu sorulmuş ve elde edilen sonuçlar raporlaştırılmıştır. Buna göre çocukların karşılaştıkları sorunlar aşağıda verilmiştir:

- Akranlarla anlaşmazlıkların/tartışmaların yaşanması
- Katı kuralların olması
- Derslere yardımcı olan öğretmenlerin yetersiz olması
- Haberleşme imkanlarının kısıtlı olması

Çocuk evinde sorunlarla karşılaşan katılımcılardan K12 kodlu katılımcı; “*Sık sık tartışmaların yaşanması ve evde katı kuralların olması yaşadığım sorunlardır*”, K15 kodlu katılımcı; “*Evde bazı gereksiz kuralların olması. Mesela televizyon izlemeye ve cep telefonu kullanmaya az izin veriyorlar*”, K4 kodlu katılımcı; “*Çocuk eviyle ilgili bir sıkıntı yok ama arkadaşlarla bazen tartışıyoruz*” ve K2 kodlu katılımcı; “*Burada tanımadığın insanlarla bir arada bulunduğumuzdan istemesek de bazı tartışmalar oluyor*” şeklinde düşüncelerini paylaşmışlardır.

Çocuk Evinde Kalan Çocukların Beklentileri

Çocuk evinde kalan çocuklara beklentilerinin neler olduğu sorulmuş ve elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibi raporlaştırılmıştır:

- Daha sıcak bir ev ortamının oluşturulması
- Teknolojik ürünlerin verilmesi
- Sportif ve sanatsal faaliyetlere yer verilmesi
- Mesleki kursların çeşitlilik ve kalite bakımından artırılması
- Evin fiziki koşullarının iyileştirilmesi

Beklentisini daha sıcak bir ev ortamı oluşturulması yönünde belirtenlerden K 8 kodlu katılımcı; “*Baza ve yataklarımın değişmesi, odalarda iki tane gar dolap olması*”, K 3 kodlu katılımcı; “*arkadaşlarımın daha iyi hoşgörülü olmasını isterim*” ve K7 kodlu katılımcı; “*Sevgi ve saygı çerçevesinde mutlu bir ortam*” şeklinde düşüncelerini paylaşırken, teknolojik ürünlerin verilmesi konusunda K1 kodlu katılımcı; “*İnternet ve telefon istiyorum*”, K9 kodlu katılımcı; “*Dışardan arkadaşarımla görüşmek, cep telefonu istiyorum*” ve K6 kodlu katılımcı; “*Tablet, bilgisayar istiyorum*” şeklinde beklentilerini ifade etmişlerdir.

Bazı katı kuralların kaldırılması konusunda ise K5 kodlu katılımcı; “*Tabletim varsa okul açılınca elimizden alınması yerine ders çalıştıktan sonra bir veya iki saat bize verilmesini ve telefonumun olmasını isterim. Çünkü bir sıkıntı olduğunda başkalarından istemek yerine ben hemen arayıp sıkıntımı çözmek istiyorum ve ailem, arkadaşarımla konuşmak isterim.*” şeklinde görüş bildirmiştir.

Tartışma

Araştırma kapsamında çocuk evinde kalan çocukların karşılaştıkları sorunların ve beklentilerinin belirlenmesi amacıyla

yapılan uygulamalar sonucunda elde edilen sonuçlar ilgili literatür çerçevesinde tartışılmıştır.

Araştırmanın birinci problemine yönelik elde edilen bulgular incelendiğinde çocuklar, akranlarla tartışmaların yaşanması, haberleşme imkanlarının kısıtlı olması, gereksiz kuralların olması, derslere yardımcı olan öğretmenlerin yetersiz olması ve haberleşme imkanlarının kısıtlı olması gibi sorunlarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Çocuk evleri, yetiştirme yurdu ve çocuk yuvalarına alternatif olarak geliştirilmiş bakım yöntemidir. Çocuk evlerinde az sayıda çocuk bir arada yaşamaktadır. Buna rağmen çocukların davranış, yaş grubu ve birbirleriyle anlaşabilme durumları gibi özellikleri dikkate alınmadan aynı çocuk evlerine yerleştirilmeleri çocuklar arasında bazı anlaşmazlıkların yaşanmasına neden olabilir. Çocuk evlerinde kalan çocukların güvenliği ve derslerini ihmal etmemeleri için cep telefonu, tablet ve bilgisayar gibi teknolojik araçların kullanılmasına ve eve geliş ve evden çıkış saatlerine kısıtlama getirilebilmektedir. Bu durum özellikle ergenlik dönemine denk gelen bu yaş aralığında bulunan çocuklar için rahatsızlık verici bir durum olabilir. Ergenlik döneminde olan çocuklar duygu ve davranışlarında dalgalanmalar ve iniş-çıkışlarla kendilerini gösterebilmektedir. Bu nedenle bu dönemde olan çocuklar baskı altına alınmaya direnç göstermekte ve otorite konumunda olan yetişkinlerin dayatmalarına karşı koyabilmektedirler. Çocukların dile getirdikleri sorunlardan birisi de derslere yardımcı olan öğretmenlerin yetersizliğidir. Çocuk evlerinde bakıcı annelerin yanında çocukların eğitim öğretim yaşantılarına destek sağlamak için eğitimci görevlendirilmektedir. Ancak eğitimcilerin yetersiz olması, çocukların yeterli desteği almalarını engelleyebilmektedir. Çocuk evlerinde çocuğun gelişiminin desteklenmesinde en önemli görev bakıcı annelere düşmektedir. Bir evde birden fazla bakıcı anne bulunmakta, değişimli olarak çocuk evlerindeki görevlerini yerine getirmektedirler. Morgan⁷, yaptığı çalışmada çocuk evinde kalan çocuklar bazı katı kurallarla karşı karşıya kaldıklarını, anlaşmadıkları kişilerle birarada kalmak zorunluluğunun olduğunu ve personellerin güvensiz olduklarını ve ilgi ve ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz olduklarını belirtmişlerdir. Büyüme ve gelişmeyi sağlayan günlük yaşamla ilgili uygulamaların olduğu fiziksel ve duygusal ortamlar olan çocuk evlerinde⁹ görevli personeller, çocukların istek ve tercihlerini, ihtiyaçlarını araştırmalı ve çocukları aynı evde kalan diğer çocukların verebileceği zararlardan korumalıdır.⁴

Araştırmanın ikinci problemine yönelik bulgular incelendiğinde, çocuk evinde kalan çocuklar, daha sıcak bir ev ortamının oluşturulması, teknolojik ürünlerin verilmesi, katı kuralların kaldırılması, sportif ve sanatsal faaliyetlere yer verilmesi, mesleki kursların çeşitlilik ve kalite bakımından artırılması ve evin fiziki koşullarının iyileştirilmesi gibi beklentileri olduğunu dile getirmişlerdir. Çocuk evlerinde kalan çocuklar daha sıcak bir ev ortamını istemektedirler. Çocuk evleri ne kadar da ev ortamına benzerse benzesin aile ilişkilerini barındırmadığından aile ortamına benzer yapılar olarak kabul edilemez. Bununla birlikte çocukların birlikte kaldığı çocuklarla anlaşmazlık yaşamaları, görevlilerin çocukları desteklemede yetersiz kalmaları, bazı katı kuralların olması gibi etmenler de çocukları daha sıcak bir ev ortamı beklentisine düşürmektedir. Çocuk evlerinde çocukların ihtiyaçları dikkate alınmalı, kendilerine güvenmelerini sağlayan ve arkadaş ilişkilerini etkileyen duygusal, zihinsel ve fiziksel sağlıkları desteklenmelidir. Gelişen ve değişen dünyada cep telefonu, tablet ve bilgisayar gibi teknolojik ürünler çocukların vazgeçilmezi olmuştur. Arkadaşlarının bu tür teknolojik cihazlara sahip olduğunu gören çocuk evlerinde kalan çocuklar bu teknolojik ürünlerin kendilerinde olmasını isteyebilirler. Bu araçlar yoluyla zaman geçirmekte ve yakınlarıyla iletişim kurabilmektedirler. Çocuk evleri diğer kurum bakımı yöntemlerine göre daha rahat bir ortam olmasına rağmen, az sayıda çocuğun birarada olması ve çocuk evlerinin olması gereken aksine şehir merkezinden uzak yerleşim yerlerine kurulmaları gibi durumlar, çocukların birçok sportif ve sanatsal faaliyetlere katılmalarını engelleyebilmektedir. Çocuk evlerinde kalan çocuklar gelecekle ilgili kaygılar yaşayabilmektedir. Bu kaygılardan birisi de bir mesleğe sahip olup olmayacaklarıdır. Bu nedenle mesleki kurslar aracılığıyla bir mesleğe yönelmek/yönlendirilmek istemektedirler. Çocuk evlerinde giriş bölümü, oturma ve yemek salonu, mutfak, yatak odası, banyo ve duşlar ile tuvalet ve banyoların bulunması gerekli olduğu ve bu bölümlerin nasıl düzenlenmesi gerektiği ilgili yönetmelikte belirtilmiştir.¹³ Çocuk evlerine diğer kurumlarda olduğu gibi tabela asılmamakta ve bir evde olması gereken tüm fiziki düzenlemeler yapılmaktadır. Ancak çocuk evlerinin daha iyi bir şekilde düzenlenmesi çocuklarının beklentileri arasındadır. Çocuk evinin, çocuğun sağlık, duygusal ve eğitim ihtiyaçlarını karşılama, refahını koruma ve geliştirme, kültür, din, dil ve ırk gibi özelliklerini dikkate alma, eğlence ihtiyacını karşılama ve aile, arkadaş ve diğer kişilerle

iletişimini gerçekleştirmek için düzenlemeler yapma gibi görevleri bulunmaktadır.⁴

Çocuk evleri, diğer kurum bakım yöntemlerine göre korunmaya muhtaç çocukların gelişimini daha iyi desteklemesine rağmen korunmaya alınma nedeninde yatan olumsuzlukları özellikle ergenlik döneminde bulunan çocukların unutulması mümkün görülmemektedir. Ne kadar iyi uygulamalar yapılırsa yapılsın çocuğun yaşamış olduğu travmaların etkisi uzun süre devam edecektir. Çocuk evlerinde kalan çocuklarla ilgili çocuk evinde görevli personellerden verilerin elde edildiği bir çalışmada çocukların saldırganlık ve şiddet, kendini riske atma, kaçma, alkol, uyuşturucu gibi maddeleri kullanma ve kendine zarar verme gibi davranış problemleri oldukları belirtilmiştir.¹

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda,

- Birbiriyle iyi anlaşılan çocukların bir arada yaşaması için çalışmaların daha titiz yapılması,
- Bir arada yaşayan çocukların ilişkilerini geliştirici uygulamalara yer verilmesi,
- Evde kuralların çocuklarla birlikte alınması,
- Branş öğretmenlerinin çocukların eğitimlerini desteklemesi konusunda daha çok zaman ayırmalarının sağlanması,
- Çocukların kontrol altında tutularak cep telefonu, internet gibi iletişim kanallarını kullanmalarının sağlanması,
- Bakıcı annelerin görevlendirilmesinde bakıcı anne ile çocukların birbirlerini daha yakından tanımaları için zaman tanınması,
- Bakıcı annelerin çocukları bir araya getirerek birlikte etkili zaman geçirmelerini sağlanması,
- Çocukların ilgi, yetenek ve yeterliliklerinin belirlenerek uygun mesleki kurslara yönlendirilmeleri önerilebilir.

KAYNAKÇA

1. Berridge, D., Biehal, N., & Henry, L. (2012). Living in children's residential homes. <http://data.parliament.uk/DepositedPapers/Files/DEP2012-0870/2012-05-25EarlofListowelattachment.pdf>

2. Buchanan, A. Young people's views on being looked after in out-of-home-care under The Children Act 1989. *Children and Youth Services Review*, 1995, 17(5-6), 681-696.
3. Başer, H. (2013). Çocuk Refahı Alanında Yeni Hizmet Modeli "Çocuk Evleri". Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
4. Children's Homes, National Minimum Standards Children's Homes Regulations
<http://bettercarenetwork.org/sites/default/files/Children%27s%20Homes.%20%20National%20Minimum%20Standards%20-%20Children%27s%20Homes%20Regulations.pdf>
5. Dalley, G. (2004). *How Do We Care?: The Availability of Registered Care Homes and Children's Homes in England and Their Performance Against National Minimum Standards 2002-03*. The Stationery Office.
6. Gürsoy, F. ve Aydoğdu, F. (2016). The Situation of the Children's Home in Turkey (Ed. Çamlı, A.A, Ak, B., Arabacı, R. ve Efe, R.) *Recent advances in health sciences*. St. Kliment Ohridski University Press Sofia. ISBN 978-954-07-4136-9.
7. Morgan, R. (2009). *Life in children's homes: a report of children's experience by the Children's Rights Director for England*. Ofsted.
8. Naomee, I. *Role Of Families On Early Childhood Development And Education: Dhaka City Perspective*. *The International Journal Of Social Sciences*, 2013, 11 (1). ISSN 2305-4557.
9. Rice, G., Duncalf, Z., & Wilson, L. *Case Study: Changing the interior design of a children's home to engender ownership and connectedness to the environment*.
10. Yaşar, Ö. ve Dağdelen, N. Korunmaya muhtaç çocukların yetiştirilmesinde çocuk yurtlarından çocuk evlerine geçişin, çocukların sosyo-kültürel ve psikolojik gelişimlerine etkisi üzerine bir çalışma: Isparta örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2013, 2(18), 199-221.
11. Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
12. 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu.
<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/132.html>
13. Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 05.010.2008 tarih ve 27015 sayılı Resmi Gazete.
<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/>